

## **Parkwijk Almere Stad**

- \* politie-inbreng in een ontwerp-proces
- \* procesevaluatie eerste proces-jaar

Amsterdam, 6 mei 1992  
Van Dijk, Van Someren en Partners  
Harm Jan Korthals Altes

# Inhoudsopgave

|                                                   | <b>pagina</b> |
|---------------------------------------------------|---------------|
| <b>Inleiding</b>                                  | <b>1</b>      |
| <b>1 Procesbeschrijving</b>                       | <b>2</b>      |
| 1.1 Plangebied Parkwijk                           | 2             |
| 1.2 Aandachtspunten voor sociaal veilig ontwerpen | 2             |
| 1.3 Organisatie planproces en rol politie daarin  | 4             |
| <b>2 Procesevaluatie</b>                          | <b>7</b>      |
| 2.1 Verwachtingen                                 | 7             |
| 2.2 Organisatiestructuur                          | 8             |
| 2.3 Kwaliteit mondelinge en schriftelijke inbreng | 9             |
| 2.4 Behoeftte aan vervolgactiviteiten             | 10            |
| <b>3 Besluit</b>                                  | <b>12</b>     |

Bijlage 1: Geïnterviewde personen/instellingen.

## Inleiding

Reeds vanaf 1987 wordt er door het Regionaal Bureau Criminaliteitspreventie (RBCP) Flevoland een inbreng geleverd in ontwerpprocessen voor woningbouw, scholenbouw, winkelcentra, etc. in de gemeente Almere. Tot begin 1991 gebeurde dit niet op projectmatige basis, maar betrof het veeleer los-vaste werkverbanden tussen RBCP en woningbouwverenigingen. Het zwaartepunt van de inbreng (advies) lag daarbij op ontwerp en afwerking van de woningen zelf; relatief weinig aandacht ging uit naar de woonomgeving en de inbedding van de woningbouw in ruimer stedenbouwkundig verband. Daarvoor zou de **gemeente** de primaire gesprekspartner voor het RBCP moeten zijn en zou de inbreng een veel **vroeger stadium** van het ontwerpproces geleverd moeten worden. Er ontstond bij RBCP en gemeente behoefte om een **proefproject** op te starten waarbij het RBCP in de vroegste fase van het ontwerpproces voor een nieuwe wijk zou gaan meedraaien. Als lokatie voor dit proefproject werd de **Parkwijk** in Almere Stad Oost aangewezen door de gemeente. Vanaf maart 1991 heeft het RBCP, ondersteund door een medewerkster van het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (LBVM), deelgenomen aan het "ontwikkelingsteam Parkwijk" en hierin zowel mondeling als schriftelijk inbreng geleverd.

In december 1991 heeft het RBCP een extern bureau gevraagd de procesgang van het project tot op dat moment te evalueren. Daartoe zijn door bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners in totaal 13 interviews gehouden met betrokkenen in het ontwerpproces voor de Parkwijk (zie het overzicht in bijlage 1).

Deze interviews leverden de gegevens op die nodig waren om tot voorliggende evaluatie te komen.

# 1 Procesbeschrijving

## 1.1 Plangebied Parkwijk

De gemeente Almere heeft een meerkernige structuur. Thans bestaan reeds de kernen Almere Haven, Almere Stad en Almere Buiten. In de toekomst komen daar in deze snel groeiende gemeente nog de kernen Almere Pampus en Almere Sticht bij. Almere Haven is de oudste kern, die (vrijwel) is afgebouwd. In Almere Stad en Almere Buiten wordt echter op dit moment nog druk ontworpen en gebouwd. Dit gebeurt in plukken van 1.000 à 1.500 woningen, die samen een "ontwikkelingsgebied" vormen. Het ontwikkelingsgebied "Parkwijk" vormt de zuidoostelijke begrenzing van het stadsdeel Almere Stad.

Komend vanuit het centrum van Almere Stad (waar men de centrale functies aantreft, zoals kernwinkelapparaat, stadhuis en ziekenhuis), krijgt men eerst de Filmwijk, dan een groenzone en tenslotte de Parkwijk die tegen de Lage Vaart aanloopt (de "natuurlijke" begrenzing van Almere Stad). Kenmerkend voor de Parkwijk is, dat er nogal wat doorgaande lijnen in het plan zitten. Het is dus niet letterlijk het "eindpunt" van Almere Stad. De belangrijkste doorgaande lijnen zijn de buurtontsluitingsweg en de (in Almere overal vrijliggende) busbaan, die beide in Parkwijk een knik maken in zuidelijke richting en dus **niet** de Lage Vaart kruisen. De enige brug over de Lage Vaart is de spoorbrug, waarlangs ook de doorgaande fietsroute naar Almere Buiten verloopt.

Als derde lijn loopt noord-zuid door het plan een "waterlijn" (gracht). De Parkwijk is zowel per auto als per openbaar vervoer direct ontsloten: de wijk krijgt een eigen station en is via de buurtontsluitingsweg direct aangesloten op de (nog aan te leggen) stamweg naar de A6.

Daarnaast is er de busbaan en een drietal fietsroutes, die in westelijke richting direct gericht zijn op het centrum van Almere Stad (de afstand bedraagt hart-op-hart zo'n 2 kilometer).

Samenvattend is de Parkwijk qua ligging een wijk die aan de rand, maar zeker niet afgelegen ligt.

Qua sfeer doelt men, zoals de naam al aangeeft op "wonen in het groen". Het ontwerp is mede gebaseerd op de principes die daarvoor aan het begin van deze eeuw door de Engelse "tuinstadbeweging" werden gepropageerd (in paragraaf 1.3 wordt daarop nog teruggekomen).

Behalve woningen zal het plan straks aan bijzondere voorzieningen nog twee basisscholen, een kerk, een buurtwinkelcentrum en een verpleeghuis krijgen. Een derde basisschool is gepland in de groenzone tussen Filmwijk en Parkwijk. Deze zone hoort echter formeel niet tot het ontwikkelingsgebied "Parkwijk" en is dus ook niet in de projectopzet van het RBCP meegenomen. Waar deze zone door geïnterviewden (spontaan) wordt genoemd, wordt er in voorliggende evaluatie wel melding van gemaakt.

## 1.2 Aandachtspunten voor sociaal veilig ontwerpen

Geïnterviewden is gevraagd, welke plekken in het plan naar hun mening aandacht behoeften vanuit de optiek "sociaal veilig ontwerpen". Daarbij wordt als volgt gescord (tussen haakjes het aantal geïnterviewden dat deze plek als aandachtspunt noemt):

- station en omgeving (9);

- fietsroutes (8);
- buurtwinkelcentrum en omgeving (7);
- scholen (6);
- parkzone tussen Filmwijk en Parkwijk (5);
- woonbuurten (4).

Een toelichting is hier op zijn plaats. Dit gebeurt aan de hand van opmerkingen van geïnterviewden.

Het **station** wordt om verschillende redenen als potentieel sociaal onveilige plek gezien. Men wijst op de per definitie afzijdige en in de avonduren stille ligging, waardoor de plek een verlaten (en dus "eng") karakter krijgt. "Niet zo'n lekkere plek om 's avonds in je eentje op een bus te moeten wachten", merkt iemand op. Ook vreest men, op grond van ervaringen in station Almere Centraal, dat het station zwervers en groepen jeugdigen zal aantrekken. Die ongewenste (want niet van de treindienst gebruik makende) bezoekers worden door het normale publiek, los van de vraag of de ongewenste bezoekers op die plek criminaliteit plegen, als bedreigend ervaren.

Tenslotte noemen vier geïnterviewden het park & ride-terrein achter het station als punt van zorg. Dit terrein komt aan de noordzijde (formeel buiten het ontwikkelingsgebied "Parkwijk") en wordt omzoomd door kantoor gebouwen ('s avonds geen sociale controle). Dit kan auto-inbraak in de hand werken en is minder prettig voor de gebruiker die 's avonds zijn/haar auto komt ophalen.

Bij het **buurtwinkelcentrum** maakt men zich zorgen dat laden/losssen, vuilafvoer en parkeren overlast zullen geven naar de omgeving. Met name aan de achterkant van het centrum, waar het laden en lossen plaatsvindt, ligt een aandachtsplek.

Als er geen extra ontwerp-energie in het oplossen van de achterkantsituatie wordt gestoken dan vreest men, zoals bij veel winkelcentra, voor het ontstaan van een lelijke, dichte wand waar zich vuil ophoopt en waar mogelijk het risico voor inbraak vergroot is.

Het parkeerterreintje bij het centrum kan ook een plek worden waar zwerfvuil zich ophoopt en waar winkelwagentjes gaan rondzwerven.

**Fietsroutes** vormen in Almere per definitie een punt van zorg ten aanzien van de sociale veiligheid. Almere heeft een systeem van grotendeels vrijliggende fietspaden die belangrijke autowegen ongelijkvloers kruisen met behulp van tunnels en viaducten.

Uit oogpunt van comfort en verkeersveiligheid een uitstekend systeem, maar uit oogpunt van sociale veiligheid een punt van zorg. De routes tussen de wijken en stadsdelen lopen grotendeels niet langs bebouwing en evenmin langs autowegen; deze routes zijn 's avonds bijzonder stil en verlaten. Ook binnen de wijk lopen de fietsroutes niet altijd door bebouwing. Om verkeerstechnische redenen kiest men vaak voor een randligging.

Tunnels en viaducten zijn per definitie plekken waar de route, al is het maar kort, uit het zicht verdwijnt.

**Scholen** zijn in de ogen van de helft van de geïnterviewden, erkend gevoelige plekken voor het optreden van vandalisme. Dit betreft vooral scholen die verstopt liggen in het groen (tot voor kort een vanuit onderwijskundig oogpunt favoriete ligging). In de Parkwijk komen 2 van de 3 scholen in de woonbebouwing te liggen en speelt dit probleem wellicht minder. Maar de buurtfunctie van het schoolplein voor partijtjes straatvoetbal neemt met die centrale ligging ook navenant toe en daarmee neemt ook het risico voor al dan niet opzettelijke ruitbreuk toe, zo merkt men op.

Over de **parkzone** tussen de Filmwijk en de Parkwijk maakt een deel van de geïnterviewden zich zorgen vanwege de fietsroutes die er doorheen lopen en de school die er moet komen. Een fietser die van de Parkwijk naar het centrum van Almere Stad moet (of omgekeerd) is genooddaakt deze parkzone te doorkruisen (er is geen

alternatief dat langs bebouwing voert). In principe betekent dit een traject van circa 300 meter door verlaten gebied; mogelijk komt de geplande school aan één van de fietsroutes te liggen, maar in de late uren vormt deze geen bijdrage aan de sociale controle.

Alle in het voorgaande genoemde plekken hebben gemeen dat het anonieme gebieden zijn (geen toezicht of onduidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor toezicht). In de woorden van een geïnterviewde: "uit vorige samenwerkingsverbanden met de politie is steeds naar voren gekomen dat dit soort neutrale zones die van niemand zijn de probleemgebieden kunnen worden".

In **woongebieden** is het natuurlijk toezicht per definitie groter en duidelijker dan in "neutrale zones". Toch ziet een deel van de geïnterviewden het woongebied wel als aandachtspunt of zwakke plek voor sociaal veilig ontwerpen. Een geïnterviewde wijst op de hoge dichtheid van het bebouwingsplan en de daarmee samenhangende geringe speelruimte voor de oudere jeugd. Een hoge dichtheid leidt volgens hem gauw tot conflicterende belangen in het gebruik van de openbare ruimte. Andere geïnterviewden wijzen op het inbraakrisico, dat het uitgebreide netwerk van achterpaden met zich mee kan brengen (vluchtwegen voor de inbreker).

Voorgaande beschrijving kan de indruk wekken dat het plan voor de Parkwijk een "gevaarlijk" plan is, vol "enge plekken". Die indruk zou onterecht zijn. Om de eigen woorden van één der "veiligheidsadviseurs" te citeren: "wat wij te zien kregen was al een heel evenwichtig plan, we moesten met een vergrootglas op zoek naar voorbeelden van sociaal onveilig ontwerpen". Eén van de ontwerpers meent zelfs: "omdat de verkaveling in gesloten blokken al vast lag, was de politie de wind al uit de zeilen genomen".

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn dat het gros van de geïnterviewden zich toch minder luchtig uitlaat over het ontstaan van sociaal onveilige plekken in Parkwijk dan deze laatste twee.

De conclusie moet dan ook zijn dat er uit het oogpunt van sociaal veilig ontwerpen in het plan Parkwijk voldoende aan de hand is om via een project structureel aandacht aan te besteden. Daarbij zou de aandacht voornamelijk gericht moeten zijn op de "neutrale zones".

### **1.3 Organisatie planproces en rol politie daarin**

In grote lijnen lijkt het planproces op het inzoomen vanuit een satelliet op een steeds kleiner een gedetailleerder stukje grondgebied. De structuurvisie geeft een globaal overzicht (in de vorm van een vlekkenplan) over de gehele gemeente. De structuurschets zoomt in op een stadsdeel of gedeelte daarvan; ook dit is nog steeds een (voor preventie weinig interessant) vlekkenplan. Pas wanneer het gebied van de structuurschets uiteenvalt in een aantal ontwikkelingsgebieden ontstaat er voor het eerst een ruimtelijk plan, waarin de derde dimensie zichtbaar wordt en dat aanknopingspunten biedt voor preventie.

Het trekkerschap ligt tot op dat moment doorgaans geheel in handen van de gemeente (voorheen de Rijksdienst voor IJsselmeerpolders). Binnen de dienst Stadsontwikkeling is er een speciale afdeling "Projectleiding" die een belangrijke stuwende en coördinerende kracht vormt in dit proces.

Pas na afronding van het ontwikkelingsplan wordt doorgaans de projectleiding overgedragen aan opdrachtgevers van woningbouw en van andere gebouwen (die speciale functies huisvesten en dus ook speciale opdrachtgevers hebben).

Het ontwikkelingsgebied Parkwijk is opgedeeld in acht deelgebieden voor afzonderlijke opdrachtgevers van woningbouw plus een aantal kleine kavels voor speciale opdrachtgevers (die bijvoorbeeld een school of een kerk gaan bouwen).

Het bijzondere van het planproces in Parkwijk is, dat er al in een veel eerder stadium dan gebruikelijk, opdrachtgevers van woningbouw in het spel kwamen. In dit geval betrof het de drie Almeerse woningcorporaties, die - in overleg met de gemeente - als federatie een extern stedenbouwkundig bureau in de arm namen om het ontwikkelingsplan vorm te geven.

Hoewel de gemeente in het daartoe geformeerde ontwikkelingsteam een belangrijke vinger in de pap bleef houden, kwam het trekkerschap met deze constructie toch in belangrijke mate (en in een veel eerder stadium dan gebruikelijk) in handen van directe opdrachtgevers voor woningbouw te liggen.

Op het moment dat de politie in het ontwikkelingsteam ging meedraaien, had het team er al een hele rit opzitten. Het externe bureau heeft in werkcollege-verband samen met zijn opdrachtgevers (de 3 directeuren van de woningcorporaties) een werkboek samengesteld met inspirerende voorbeelden van goede stedenbouw. Dit betrof met name Engelse en Duitse woonwijken die geïnspireerd zijn op de aloude "tuinstadgedachte". Concrete ontwerpuitgangspunten daarin zijn onder andere een symmetrische, gestileerde vormgeving van het stratenplan (brede, monumentale hoofdassen en besloten woongebieden daarachter), overvloedig groen in de straatprofielen en op de binnenterreinen, een groen ingericht plein als middelpunt van de wijk en ruime uitloopmogelijkheden naar het parkgebied om de wijk heen. Deze uitgangspunten waren ook duidelijk terug te vinden in het plan dat ter tafel lag op het moment dat de politie de plan-arena betrad. Op dat moment was men in feite bezig om met wat schuiven en plooiën de juiste stukjes op de juiste plek in het plan te doen vallen. Welke specifieke rol achtte men in dat stadium nu voor de politie weggelegd?

In grote lijnen komen de antwoorden van de geïnterviewden neer op het aanwijzen van mogelijk probleemgenererende situaties in het plan op het gebied van overlast, angstgevoelens en criminaliteit (met name inbraak en vandalisme). Als verfijning van deze rol voegt men soms toe "liefst vergezeld van een advies om het probleem weg te nemen" en "liefst toegespitst op neutrale zones". De vraag over de rol van de politie is door 11 van de 13 geïnterviewden beantwoord; 8 van de 11 zien een duidelijke rol weggelegd voor de politie in dit planstadium.

Daarbij hanteert men bijvoorbeeld de volgende formuleringen:

- "ons wijzen op gevaren waar we zelf overheen kijken";
- "erop toezien dat het openbaar gebied straks te handhaven is";
- "aandachtsplekken aanwijzen waar een gebrek aan sociale controle is";
- "de aandacht richten op zones die van niemand zijn".

Deze rolomschrijving is tamelijk licht. Er zijn er ook die een stuk zwaarder klinken, waarvan een voorbeeld:

- "evidente probleemgenererende situaties zo vroeg mogelijk kenbaar maken en ons van het gevaar bewust maken door het aandragen van ervaringsgegevens".

Zoals gezegd waren er ook geïnterviewden die geen (of geen duidelijke) rol voor de politie weggelegd zagen. Die laten we hier ook aan het woord:

- "Ik had het gevoel dat een aantal mensen toch wat merkwaardig tegen ze aan zat te kijken."
- "Tijdens het proces dacht ik, wat moeten die erbij. Vooraf dacht ik al: twee man is te veel. Maar omdat het nieuw is, dacht ik: laat maar gaan, het is niet verkeerd zolang het tegendeel niet bewezen is."

De derde geïnterviewde die wat moeite heeft met het formuleren van de rol van de politie antwoordt vooral vanuit de eigen discipline (vrouwenemancipatie):

- "Ik vind het moeilijk in te schatten. Inbraakpreventie is toch van een heel andere orde dan sociale veiligheid. Ik verwacht dat zij daarover contact opnemen met emancipatie, omdat zij van inbraakpreventie zo'n hot item maken. Maar ze zijn zo onbereikbaar, figuurlijk dan, ze laten weinig van zichzelf los, dat zit ingebakken in hun cultuur."

Uit dit citaat wordt duidelijk dat er sprake zou kunnen zijn van competentiestrijd (of anders minstens van spraakverwarring dan wel gebrek aan duidelijkheid over de taakafbakening) tussen de belangenbehartigers van de sociale veiligheid "pur sang" (het "enge plekken verhaal") respectievelijk het bredere verhaal over preventie van overlast en criminaliteit.

Zoals het project nu gestart is, bestond over taakafbakening geen duidelijkheid en zou er overlapping kunnen ontstaan tussen de inbreng van de politie en die van emancipatie. De gemeentelijke projectleider zegt daarvan: "So what? Laat die inbreng maar lekker overlappen. Zeker als de oordelen vanuit beide hoeken parallel gaan lopen, kan dat alleen maar nuttig zijn. Ze moeten proberen om uit te vinden wat ze onderling bindt".

Al met al wordt duidelijk dat er een rol voor de politie weggelegd was (en is) in dit ontwerpproces. Erkenning van die rol betekent dat men verwachtingen koestert ten aanzien van de politie-inbreng. Hoe die verwachtingen precies luiden en of ze zijn uitgekomen, wordt in het volgende hoofdstuk beschreven.

## 2 Procesevaluatie

### 2.1 Verwachtingen

De vraag "wat verwachtte u van de politie-inbreng?" ligt in feite direct in het verlengde van de vraag of men voor de politie een rol weggelegd ziet in het ontwerpproces. Het is een concretisering van de output, die volgt uit de toegekende rol en inbreng. Het is dan ook geen wonder dat het antwoordpatroon op beide vragen grote overeenkomst vertoont. De vraag naar de verwachtingen kon aan elf geïnterviewden worden voorgelegd. Daarvan antwoorden er twee: "ik had er geen verwachting van". Negen geïnterviewden koesterden een positieve verwachting van het project. De formuleringen daarvan (die opzettelijk was vrij gelaten om reacties te ontlokken) variëren van een concrete output-omschrijving (produktgericht) tot een omschrijving van een continue beïnvloeding (procesgericht).

De produktgerichte omschrijving van de verwachting luidt bijvoorbeeld:

- "dat de politie adviezen zou geven over de stedenbouwkundige uitwerking";
- "dat de politie directieven zou geven over verlichting en zichtlijnen".

En de procesgerichte omschrijvingen:

- "dat de politie vanuit haar kennis over de bevolking en het functioneren van de stad mee zou sturen in het ontwerpproces";
- "dat de politie de routine van het ontwerpproces zou doorbreken doordat zij als nieuwe, frisse blik in het team was gehaald".

De verwachtingen van de veiligheidsadviseurs zelf wijken enigszins af van die van de "externen" en worden hier daarom apart weergegeven.

Eén van hen formuleert de verwachting produktgericht:

- "dat er veel in het plan gezeten had dat vanuit oogpunt van sociale onveiligheid interessante aanknopingspunten bood".

En een ander procesgericht (vrij bescheiden):

- "dat we ingang zouden krijgen bij de gemeente; dat we erkenning zouden krijgen als serieuze partner in het proces; dat we zinvolle en bruikbare ervaringsgegevens op tafel zouden kunnen leggen; dat het voor ons een zinnig leerproces zou zijn".

Op de vraag of de verwachtingen zijn uitgekomen, wordt als volgt geantwoord:

- ja (of gedeeltelijk ja): 3 keer;
- nee: 1 keer;
- onbekend: 5 keer.

In eerste instantie valt de hoge score "onbekend" op en rijst de vraag wat hier aan de hand is. De antwoorden van de drie corporatiedirecteuren zijn voor deze groep maatgevend. Zij antwoorden identiek dat het hen niet bekend is in welke mate de stedenbouwkundige adviezen en directieven bij de ontwerper van het externe stedenbouwkundige bureau terecht zijn gekomen en dat zij er evenmin zicht op hebben in hoeverre deze adviezen door de ontwerper zijn verwerkt in het plan. Dit houdt in dat de verwachting op grond van de inbreng **tijdens** de vergadering hoe dan ook **niet** is uitgekomen, want dan had men het zelf gemerkt. Men schuift dus alles op het effect van de schriftelijke inbreng op de ontwerper. Die verwijst op zijn beurt naar de tekst van het ontwikkelingsplan (de toelichting op en verantwoording van het ontwerp). In dit plan is een tekstpassage opgenomen die de inbreng van de politie samenvat. De ontwerper van het extern bureau zegt daarover: "als je ziet wat er van de bijdrage van de politie is overgebleven in het ontwikkelingsplan, is dat toch een beetje sneu".

De samensteller van de tekst zelf zegt hierover echter: "het destillaat dat uiteindelijk is overgebleven, moest eerst door een zeef van allerlei andere belangen; ik vind dat er nog veel van is overgebleven als je in aanmerking neemt dat het nog om een heel globaal plan gaat".

Daarmee wordt duidelijk dat degenen die hun verwachtingen op produktgerichte wijze hebben geformuleerd, niet goed aan hun trekken zijn gekomen. Blijft over de verwachting in procesgerichte zin.

De gemeentelijke projectleider zegt hierover: "de politie is inderdaad zoals ik verwachtte een leuke partner in het proces gebleken, en beslist geen luis in de pels". En de 'veiligheidsadviseur' die zijn verwachtingen procesgericht formuleerde, merkt tevreden op: "mijn verwachtingen zijn méér dan uitgekomen, want uiteindelijk hebben we op een aantal punten ook nog concrete invloed gehad op de inhoud van het plan".

Het bovenstaande grof samenvattend: de procesgerichte verwachtingen zijn uitgekomen, maar de produktgerichte niet.

## 2.2 Organisatie

Geïnterviewden is de vraag voorgelegd of zij het meedraaien in het ontwikkelings-team als organisatiestructuur voor de politie-inbreng in het ontwerpproces een juiste keuze vonden.

De helft antwoordt hierop "nee"; de andere helft antwoordt "ja", maar veelal voorzien van een kanttekening. Eerst komen de nee-zeggende aan het woord. Hun bezwaren tegen de gekozen organisatiestructuur zijn te verdelen naar effectgerichte en procesgerichte bezwaren.

Een representant van effectgerichte bezwaren argumenteert: "de discussie ging in het team vaak over andere dingen. Pas in een later stadium komen de zaken die met veiligheid te maken hebben. En dan is het geen 'leitmotiv', maar zit het verpakt in kwaliteitsdoelstellingen voor openbare ruimte en woonmilieu. Onveiligheid is dan maar een ongemak dat optreedt in te lege en kale gebieden, maar die probeer je als stedenbouwer toch al te vermijden".

Als representant van procesgerichte bezwaren citeren we hier een kras geformuleerde stelling: "de grote vergaderingen waren meer een éénmansshow van de gemeente en een soort landje-pik voor de woningcorporaties, niet de plek om over veiligheid te praten. De politie zat erbij om te laten zien dat ze erbij betrokken was, niet om op dat moment inbreng te leveren. Inbreng leveren kan pas als een ander bereid is om naar je te luisteren".

De stelling zal zeker een kern van waarheid bevatten, als we in aanmerking nemen dat één van de "veiligheidsadviseurs" zelf zegt: "uit de houding van bepaalde deelnemers sprak dat we er meer voor de show zaten, zo van: dan hebben we formeel iets aan veiligheid gedaan".

Hoewel de bezwaren tegen de gekozen structuur voor een deel zeker hout snijden, betekent dit niet dat de verkeerde structuur gekozen is. Immers, de andere helft van de geïnterviewden is het wél eens met de gekozen structuur.

Eén geïnterviewde is onverdeeld positief over de structuur en verkondigt de stelling die ook op de politie cursussen "gebouwde omgeving en criminaliteit" door docenten wordt uitgedragen: "hoe vroeger de politie erbij is, hoe meer invloed zij heeft".

Andere geïnterviewden willen nog wel een paar voorwaarden stellen voordat zij definitief "ja" durven zeggen tegen het meedraaien van de politie in een zware vergaderclub zoals het ontwikkelingsteam Parkwijk. Dat de politie goed voorbereid en geïnformeerd moet zijn ("zinvol kunnen meedraaien vraagt nogal wat van de politie"), mag voor zich spreken.

Eén geïnterviewde stelt echter als voorwaarde, terugkijkend op het doorlopen proces: "we hadden het onderwerp veiligheid nadrukkelijker moeten agenderen". Als aan die voorwaarde voldaan wordt, vervallen in feite alle bezwaren die in het voorgaande de revue zijn gepasseerd. Immers, door een onderwerp expliciet te agenderen (bijvoorbeeld één bijeenkomst van het ontwikkelingsteam geheel aan veiligheid te wijden) krijgt het een eigen, onontkoombare plek in de discussie (er ontstaat, desnoods nolens volens, bereidheid om ernaar te luisteren) en kan het niet verzwolgen worden in de zee van zwaarder wegende belangen.

Op zo'n 'veiligheidsbijeenkomst' van het ontwikkelingsteam zal tevens blijken of het effectgerichte bezwaar dat de ontwerper naar voren bracht, hout snijdt. Want als het plan in een discussiebijeenkomst systematisch doorgelicht wordt op veiligheid, zal daar vanzelf uitrollen of veiligheid inderdaad, zoals de ontwerper stelt, "verpakt zit in kwaliteitsdoelstellingen". Die beoordeling zal de ontwerper (als leverancier) toch over moeten laten aan anderen (zijn afnemers). Want de klant bepaalt nog altijd wat kwaliteit is, niet de leverancier.

Samenvattend: de gekozen organisatiestructuur (meedraaien in een groot en zwaar vergaderteam) is niet ideaal, maar wel werkbaar, mits erop toegezien wordt dat het onderwerp veiligheid nadrukkelijk genoeg wordt geagendeerd.

### **2.3 Kwaliteit mondelinge en schriftelijke inbreng**

Geïnterviewden oordelen voor het grootste deel positief over de kwaliteit van de politie-inbreng in het ontwerpproces. De mondelinge inbreng tijdens de vergaderingen kon door 8 geïnterviewden worden beoordeeld. Daarvan oordelen er 5 "goed" en 3 "matig".

De schriftelijke inbreng (de planbeoordeling, een stuk van 3 pagina's) is door tien geïnterviewden beoordeeld. Zeven oordelen dit stuk "redelijk" tot "goed", drie houden het op "matig". Overigens kreeg een deel van de geïnterviewden het stuk pas tijdens het interview voor het eerst te zien (men las het dan staande het interview en gaf zijn oordeel fris van de lever), omdat het stuk in eerste instantie in kleinere kring besproken is. Het is nadien nooit meer teruggekomen in de grote vergadering<sup>1</sup> en ook niet alsnog binnen de rest van het team verspreid.

Een voorbeeld van een onverdeeld positieve reactie op de schriftelijke inbreng: "ik vind er wel interessante dingen in staan, bijvoorbeeld over de plaatsing van verschillende doelgroepen op verschillende plekken. Jammer dat de verspreiding is blijven steken".

Een andere geïnterviewde oordeelt positief, maar heeft opbouwende (en voor een volgende keer leerzame) kritiek: "het zou goed zijn om de sterke punten van het plan als eerste te noemen in het stuk. Verder zou men een onderscheid moeten maken tussen echte pijnpunten en verfijningen. Maak die echte pijnpunten keihard, doe er maar een bijlage bij uit een onderzoek, ter onderbouwing. Het stuk moet niet te diffuus worden, door ook verkeersaspecten mee te nemen en zo. Als men niet evident een 'black spot' kan aanwijzen voor aanrijdingen, kan men er beter over zwijgen". De minderheid die het stuk als "matig" aanmerkt, vindt dat het te veel in vragende zin gesteld is. Dit hadden de veiligheidsadviseurs opzettelijk gedaan, zoals uit de interviews bleek: "we hadden het stuk als lokkertje neergelegd, om mensen uit te nodigen tot een reactie. Maar aan dat doel heeft het niet beantwoord: ze bevestigen het, en dan ben je verder monddood".

---

<sup>1</sup> Dat bedoelt spreker in paragraaf 2.2 met "het onderwerp had nadrukkelijker geagendeerd moeten worden".

Met de keuze voor het aanstippen van een aantal punten in vragende zin hebben de auteurs een zeker risico genomen, dat het stuk verkeerd zou vallen.

Twee citaten ter illustratie:

- "ik vind het een matig stuk, je leest er een gebrek aan voorkennis uit af, doordat te veel in vragende zin gesteld is";
- "het stuk ademt te weinig inzicht in het proces, de vragen die erin staan hadden bilateraal kunnen worden opgelost".

Het risico dat men het stuk om die reden terzijde schuift is kennelijk reëel, maar blijkt (gezien de overwegend positieve reacties) het oordeel over de kwaliteit geen al te zware schade toegebracht te hebben. Er is op dit punt overigens een gelijkenis met de inbreng ter vergadering (de mondelinge inbreng). Het voorzichtige optreden (de vragende houding) wordt door sommigen positief gewaardeerd ("ze waren goed bescheiden"; "ze hebben zich keurig op hun gebied gehouden"), maar door anderen negatief uitgelegd ("ze waren te passief, luisterend, we hadden ze meer aan de tand moeten voelen"; "ze hebben zich te weinig geprofileerd").

Hier blijkt duidelijk dat participanten ten aanzien van de mondelinge inbreng niet met dezelfde maat meten. Het is dan moeilijk, zo niet onmogelijk, om alle partijen tevreden te stellen. Dit in aanmerking nemend kan het verhaal over de kwaliteit van de inbreng zeer kort worden samengevat: goed gescoord.

## 2.4 Behoeftte aan vervolgactiviteiten

Misschien is de behoefte aan politie-inbreng in het verdere ontwerpproces van de Parkwijk wel de beste graadmeter voor de tevredenheid van de participanten in het planproces. In dat geval scoort de politie-inbreng in het afgelegde traject bijzonder hoog, want alle geïnterviewden (op een enkele uitzondering na) zeggen behoefte te hebben aan een vervolg-inbreng. Bijna steeds doelt men daarbij op het **toetsen van plannen**. Daarbij treedt een opmerkelijk verschil op tussen plannen voor openbare ruimte (tien keer "ja"; één keer "nee") respectievelijk plannen voor woningbouw (zes keer "ja"; vijf keer "nee"). De prioriteit zou dus bij de openbare ruimte moeten liggen (schoolplein, omgeving station en bushaltes, omgeving winkelcentrum, binnenterreinen, speelplekken, parkeergelegenheid en achterpaden)<sup>2</sup>. Een argument vóór prioriteit aan openbare ruimte plannen is dat het hier om "neutrale zones" gaat, waarvoor niemand anders zich echt sterk maakt in het planproces. Praat men over woningbouw, dan raakt men aan het belang van woningcorporaties en kunnen deze zich er zelf sterk voor maken. Daarbij speelt dat er in het verleden al veel preventie-adviezen zijn gegeven ten aanzien van woningbouw. Principes van sociaal veilig ontwerpen zijn genoegzaam bekend en de toepassing daarvan kan, zolang het niet om complexe projecten gaat, aan de corporaties worden overgelaten. ("Dit soort woningen moeten we zelf kunnen").

Toch kan men de toetsing van woningbouwplannen in het vervolg-traject niet in zijn geheel laten vervallen. Ten eerste gaan er straks acht opdrachtgevers bouwen in Parkwijk, waarvan er maar drie (de corporaties) vertrouwd zijn met sociaal veilig ontwerpen. De andere vijf (marktpartijen, zoals beleggers en projectontwikkelaars) hebben er veel minder kaas van gegeten.

Ten tweede wil in feite maar één corporatie de toetsing van bouwplannen in zijn geheel overslaan. Een andere corporatie wil het voorlopig ontwerp nog wel laten toetsen. Mede omdat dit concreet wordt over de verdeling van verschillende doel-

---

2 Een geïnterviewde stelt daarbij als voorwaarde: "het moet gedegen en goed onderbouwd commentaar zijn. Heel concreet, vooral geen waslijst van gemeenplaatsen. Dus niet: daar en daar is een gebrek aan sociale controle, maar: daar en daar moet dit en dat type verlichting komen".

groepen over het plangebied en de politie dan kan gaan wijzen op conflicterende leefstijlen en wijze van gebruik van gemeenschappelijke (openbare) ruimte. Een derde corporatie wil veel verder gaan, met name in organisatorische sfeer: "we zouden er een gewoonte van moeten maken om net als bij de brandweer met het plan onder de arm naar de politie te gaan. Ik zie het als een probleem dat de politie geen formele status heeft in het ontwerpproces. Ik zou toch graag tot procedurele afspraken willen komen, zonder dat je daarmee belooft om die 100% te volgen. Je zou als proef eens een raamovereenkomst moeten sluiten tussen de twee meest gewillige partners en dan kijken hoe dat werkt. Als zo'n proef concreet start dan wordt het vanzelf door anderen opgepakt". Ook vanuit de gemeente wordt door geïnterviewden hardop gedacht over een goede organisatorische inbedding van de politie-inbreng (en dan met name in plannen voor de openbare ruimte, omdat die onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen): "er zou een soort meldingssysteem ontworpen moeten worden. De politie moet op verzendlijsten komen, zodat ze vanzelf de verslagen van de verschillende begeleidingsteams ontvangen. Er moet dan een tijds marge worden ingebouwd dat ze er iets later op in mogen springen. Met Projectleiding moet worden afgesproken welke tekeningen aan de politie worden verzonden en op welk moment daarop advies wordt verwacht. Principieel is voor mij de **openheid** van het proces: dat de politie er altijd en overal bij mag zijn als het om Parkwijk gaat". Het voorgaande kort samenvattend: er is bij participanten grote behoefte<sup>3</sup> aan vervolginbreng van politiezijde en er zijn goede ideeën gelanceerd om die inbreng efficiënt in te bedden in ontwerpprocessen.

---

<sup>3</sup> De geïnterviewde gemeentelijke projectleider stelt zelfs: "als het geen vervolg zou krijgen, is alle geïnvesteerde energie in het voortraject wat mij betreft voor niets geweest".

### 3 Besluit

De initiatiefnemer van het project "criminaliteit en gebouwde omgeving Parkwijk Almere", het RBCP Flevoland, kan terugkijken op een succesvolle eerste fase van dit project. Participanten zagen al bij voorbaat een nuttige rol en inbreng voor de politie weggelegd en het oordeel over de kwaliteit van die inbreng valt positief uit. Dit positieve oordeel valt ook duidelijk af te lezen aan de gebleken behoefte aan vervolginbreng. Daarvoor zou dan op korte termijn bij de politie capaciteit vrijgemaakt en een organisatiestructuur ontworpen moeten worden, want in de maanden mei/juni komen de voorlopige uitgewerkte ontwerpen voor woningbouw en openbare ruimte beschikbaar voor toetsing.

De vraag is dus: kan die capaciteit en organisatie er tijdig komen? De geïnterviewde medewerkster van het LBVM, die zelf als uitvoerder in het project heeft meege draaid, zegt hierover: "het is godsonmogelijk dat het RBCP dit project alleen kan trekken. Als er ondersteuning komt van ons bureau of een ander bureau, is dat een lapmiddel. Er moet een vast team van lokale politiemensen komen. De namen van de teamleden moeten bekend zijn bij de gemeente. Lokale voorbeelden zijn heel belangrijk. Ook de brainstorm vindt in die club plaats. Binnen die club zou een kernteam moeten worden aangewezen, dat de grote lijn van de totale ontwikkeling in de gaten houdt. Dit kernteam roept dan naargelang de plek en het plan de meest aangewezen lokaal bekende teamleden erbij".

Uit deze stellingname is niet alleen een duidelijke visie, maar ook een bruikbare marsroute af te leiden. Het RBCP moet met de leiding van het korps Almere om de tafel gaan zitten en een kernteam formeren. Dit kernteam zoekt binnen het korps naar gegadigden voor de uitvoering van deelprojecten. Het kernteam is verantwoordelijk voor de interne deskundigheidsbevordering en de tijdige inschakeling op het moment dat inbreng van lokale kennis nodig is in het planproces. Voor dit laatste moet er een meldingssysteem komen voor plannen die bij Stadsontwikkeling van overige teamleden van de band rollen. Er bestaat thans al een informeel overleg tussen Stadsontwikkeling, brandweer en korpsleiding over de ruimtelijke ontwikkeling van Almere in grote lijnen. Misschien is het een idee om dit overleg te formaliseren en uit te breiden met het RBCP. Binnen dit overleg kan het bedoelde meldingssysteem dan verder uitgedokterd worden.

Maar de eerste en meest noodzakelijke stap is toch het vergroten van de inzet van de lokale politie in het proefproject Parkwijk. Op dit punt is snelle actie geboden, want de plantrein met bestemming definitief ontwerp staat voor de Parkwijk op het punt van vertrek. En de trein rijdt maar één keer.

## Bijlage 1: Geïnterviewde personen/instellingen

- Gemeente Almere, Dienst Stadsontwikkeling
  - P. van Kreel
  - B. Stassen
  - W. Gerretsen
  - W. Laney
  - W. Smienk
- Gemeente Almere, Dienst Openbare Werken
  - W. Prins
- Gemeente Almere, afdeling Welzijn
  - mevrouw S. de Vries
- Ontwerpbureau Teun Koolhaas Associates
  - F. Riem
- Woningbouwvereniging Almere
  - de heer Fleury
- Woningbouwvereniging De Goede Stede
  - de heer Koolhaas
- Woningbouwvereniging Groene Stad Almere
  - de heer De Vletter
- Ministerie van Justitie
  - mevrouw B. van Bakel
- Regionaal Bureau Criminaliteitspreventie Flevoland
  - R. Telderman